

**эл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы
6D060600, 8D05301 - Химия, D73900, 8D07101 - Мұнайхимия, 072000,
8D07104 - Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы, D072100,
8D07105 - Органикалық заттардың химиялық технологиясы -
мамандықтар тобы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін
тағайындауға арналған Диссертациялық кеңестің 2022 жылғы жұмысы
туралы
ЕСЕП**

Диссертациялық кеңестің төрағасы болып химия ғылымдарының кандидаты, профессор Кеңесов Б.Н. эл-Фараби атындағы ҚазҰУ ректорының 28.06. 2021 ж. №306 бұйрығымен бекітілген.

Диссертациялық кеңес 6D060600, 8D05301 - Химия, D73900, 8D07101 - Мұнайхимия, D073400, 8072000, 8D07104 - Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы, D072100, 8D07105 - Органикалық заттардың химиялық технологиясы - мамандықтар тобы бойынша қорғауға диссертациялық жұмыстар қабылдайды.

Диссертациялық кеңестің құрамына 4 тұрақты мүше (химия ғылымдарының докторы - 2, химия ғылымдарының кандидаты - 2, оның 3 – эл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нен, 1- шетел университетінен) және 4 уақытша мүше кірді, олар Қазақстан мен Ресейдің жетекші университеттері мен ғылыми орталықтарының: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Қ.И. Сәтбаев атындағы ҚазҰТЗУ, Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ, Қазақстан-Британ техникалық университеті, Ж. Әбішев атындағы химия-металлургия институты, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Д. В. Сокольский атындағы отын, катализ және электрохимия институты, Жану проблемалары институты, Ядролық физика институтының Астана филиалы, М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті, Мәскеу педагогикалық мемлекеттік университеті, Томск Ұлттық зерттеу мемлекеттік университеті, Ресей Ғылым Академиясының Жоғары молекулалық қосылыстар институты, Ресей Ғылым Академиясының Физикалық химия және электрохимия институты, Қытай мұнай университеті, Мердок университеті (Австралия), Мишкольц университеті (Венгрия), Словак Ғылым Академиясының Геотехника институты, Николай Коперник университеті (Польша), Онсекиз март Чанаккале университетінің (Түркия) химия ғылымдары докторлары және кандидаттары, химия саласындағы философия докторлары.

1. Диссертациялық кеңестің отырыс саны. Есеп беру мерзімінде Диссертациялық кеңестің 16 отырысы өтті, оның 6 диссертациялар қорғалуына арналды.

2. Диссертациялық кеңестің өткізген отырыстарының жартысынан кеміне қатысқан мүшелерінің аты-жөні. Кеңестің барлық мүшелері отырыстарға белсенді түрде қатысты.

Диссертациялық кеңестің отырыстарында 6 жұмыс қорғалды, оның 3 - 6D072000 - Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы, 2 - 6D072100 - Органикалық заттардың химиялық технологиясы және 1 - 6D060600 - Химия мамандықтары бойынша философия докторы дәрежесін ізденуге арналған (1-кесте).

3. Қорғаған докторанттардың тізімі.

1- кесте - 2022 жылы диссертацияларын қорғаған докторанттардың тізімі

№	Докторанттың аты-жөні	Дайындаған ұйым, мамандығы	Ғылыми кеңесшілері
1	Мусапирова Ляззат Архатовна	эл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы	Надиров Р.К., х.ғ.к., эл-Фараби атындағы ҚазҰУ Жалпы және бейорганикалық химия кафедрасының қауымдастырылған профессоры; Матей Балаж - PhD, Словак Ғылым Академиясының Геотехника Институты, Кошице қ., Словакия.
2	Бахадур Аскар Мухтарұлы	эл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы	Уралбеков Б.М., х.ғ.к., эл-Фараби атындағы ҚазҰУ Жалпы және бейорганикалық химия кафедрасының қауымдастырылған профессоры; Кох К.А., геология-минералогия ғылымдарының кандидаты, РФА СБ В.С. Соболев атындағы Геология және минералогия институтының аға ғылыми қызметкері, Новосибирск қ., Ресей.
3	Есимканова Умит Мусабековна	эл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы	Матаев М.М., х.ғ.д., «Қазатомөнеркәсіп» ҰАК АҚ «Жоғары технологиялар институты» ЖШС профессоры; Алехина М.Б., х.ғ.д., Д.И. Менделеев атындағы Ресей химия-технологиялық университетінің профессоры, Мәскеу қ., Ресей.
4	Бекбасов Тимур Муратович	эл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Органикалық заттардың химиялық технологиясы	Мун Г.А., х.ғ.д., профессор, эл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Органикалық заттар, табиғи қосылыстар және полимерлер химиясы мен технологиясы кафедрасының меңгерушісі; Дергунов С.А., х.ғ.к., PhD, қауымдастырылған профессор, Коннектикут Университеті, Storrs қ.,

			Коннектикут шт., АҚШ.
5	Казыбаева Диара Сериковна	әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Органикалық заттардың химиялық технологиясы	Ирмухаметова Г.С., х.ғ.к., әл-Фараби атындағы Казак ұлттық университетінің Органикалық заттар, табиғи қосылыстар мен полимерлер химиясы және технологиясы кафедрасының қауымдастырылған профессоры; Хуторянский В.В., х.ғ.к., Рединг университетінің профессоры, Рединг к., Ұлыбритания.
6	Мырзахметов Бауыржан Аскарбекович		Цой И.Г., х.ғ.к., М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің доценті, Тараз к., Қазақстан; Celine Frochot – PhD, Lorraine университетінің профессоры, Нанси к., Франция.

4. Диссертацияларды қысқаша шолу. 4 а. Тақырыптарын талдау. Диссертациялар химияның, органикалық заттардың химиялық технологиясының және бейорганикалық заттардың химиялық технологиясының өзекті мәселелерін және химия ғылымы мен технологиясының Қазақстан Республикасы үшін маңызды басымдықтарын шешуге бағытталған (2-кесте).

4 ә. Қорғалған диссертациялардың тақырыптарының ғылымның даму бағыттарымен байланысы. Қорғалған диссертациялардың тақырыптары ұлттық мемлекеттік бағдарламалармен және республикалақ ғылыми, ғылыми-техникалық бағдарламалармен тығыз байланыста (2, 3-кестеле).

3-кесте - Қорғалған диссертациялардың тақырыптарының ұлттық мемлекеттік бағдарламалармен және республикалақ ғылыми, ғылыми-техникалық бағдарламалармен байланысы

№	Докторанттың аты-жөні	Ғылыми-техникалық бағдарламалар мен жобалардың тақырыптары
1	Мусапирова Ляззат Архатовна	Диссертациялық жұмыс, әл-Фараби атындағы Казак Ұлттық университеті мен Словакия Ғылым академиясының Геотехника институты біріккен зерттеулер аясында, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің гранттық қаржыландыру жобасы аясында (No AP08856414) жүргізілді.
2	Бахадур Аскар Мухтарұлы	Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің "Жұқа қабатты күн элементтеріне арналған Cu_2ZnSnS_4 және $Cu_2ZnSnSe_4$ халькогенидті кристалдарды синтездеу технологиясын

		дамыту" гранттық қаржыландыру бағдарламасы шеңберінде орындалды (№АР08052719).
3	Есимканова Умит Мусабековна	Диссертациялық жұмыс СЖМ-ның ресурстық базасын кеңейту және өндірісін ұйымдастыру бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарының Жол картасы аясында орындалды
4	Казыбаева Диара Сериковна	Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің АР08052780 «Гидрофильді полимерлер негізінде жаңа вагинальды дәрілік формаларды алу технологиясын жасау» 2020-2022 ж., BR05236419 «Жоғары эффективті кең спектрлі практикалық қолданыс мүмкіндігі бар функционалданған органикалық заттар мен материалдарды құру» 2018-2020 ж. гранттық қаржыландыру бағдарламасы аясында орындалды.
5	Мырзахметов Бауыржан Аскарбекович	Диссертациялық жұмыстың бір бөлігі Еуропалық Одақтың бастамасымен және үдемелі қаржыландыруымен құрылған, студенттердің академиялық ұтқырлық бойынша жоғары білімінің сапасын көтеруге бағытталған Эразмус+ халықаралық бағдарламасы бойынша Лоррейн университетінде орындалды.

Диссертациялық кеңес өткен жылдармен салыстырғанда Q1 және Q2 квантильдеріне кіретін Web of Science және Scopus базасының журналдарындағы докторанттар жарияланымдарының үлесінің артқанын атап өтті. Докторанттар келесі журналдарда мақалалар жариялады:

Мусапирова Л.А.: Journal of Materials Research and Technology (Q1 WoS), Journal of Chemical Technology and Metallurgy (Q3 Scopus);

Бахадур А.М.: CrystEngComm (Q1 WoS);

Есимканова У.М.: Eurasian Chemico-Technological Journal (Q3 Scopus)

Бекбасов Т.М.: Journal of Petroleum Science and Engineering (Q1 WoS);

Казыбаева Д.С.: Polymers for Advanced Technologies (Q2 WoS), Polymer Science, Part B (Q4 WoS);

Мырзахметов Б.А.: Luminescence (Q1 WoS), Pharmaceuticals (Q2 WoS).

Ізденушілердің жарияланымдары сондай-ақ БҒССҚК ұйғарған басылымдарының тізіміне кіретін химиялық және технологиялық бейіндегі республикалық журналдарды кеңінен қамтиды: Қазақстанның химия журналы, Қазақстан өнеркәсібі, ЕҰУ хабаршысы, Минералды шикізатты кешенді пайдалану, "Кахак" ҒТҚ хабаршысы және т. б. Бірақ бұл журналдардың да кейбіреулері 2021 ж. бастап талаптың күшеюіне байланысты БҒССҚК тізімінен шығып қалған және бұл фактіні де кеңес ескерген.

4 б. Нәтижелердің практикаға енгізілуін талдау. Докторанттардың алған нәтижелерінің практикалық маңыздылығын олардың көпшілігінде өнертабысқа немесе пайдалы модельге патенттердің болуы дәлелдейді.

Мысалы, Т. М. Бекбасовтың 4 патенті бар, оның ішінде - 1 өнертабысқа және 3 - пайдалы модельге; У.М. Есимкановада - 1 өнертабысқа патент; Л. А. Мусапировада - 1 пайдалы модельге патент; Д. С. Қазыбаевада - 1 пайдалы модельге патент болды. Сонымен қатар, Б. А. Мырзахметовтің зерттеу нәтижелері Oncothai "Онкологиядағы Лазерлік және иммунотерапия" зертханасында, Лилль университеттік ауруханасында және Францияның ұлттық денсаулық сақтау және медициналық зерттеулер институтында клиникалық сынақтардан өтті. Т. М. Бекбасовтың диссертациясында алынған нәтижелерді енгізу бойынша ұсыныстар берілген.

Алынған нәтижелерді өндіріске енгізу болған жоқ.

4 в. Диссертациялардың негізгі кемшілігі.

1) Диссертациялар қағидаттарының басым бөлігі дұрыс жасалмаған, бұл жайт рецензенттер мен кеңес мүшелеріне диссертациялардың Дәрежелер тағайындау Ережелеріне сәйкестігін бағалауда қиындықтар туғызды. Сонымен қатар бұл факт ізденушілердің ғылыми әдістерді жетік меңгермегендігін және ғылыми гипотезалар жасай алмайтындығын көрсетеді. Ережелерге сәйкес қорғауға ұсынылатын негізгі қағидаттар – дәлелденген ғылыми гипотезалар мен жаңа білім қалыптастыратын тұжырымдардан құралуы қажет.

2) Диссертацияларда көптеген маңызды эксперименттердің қайталануы, олардың статистикалық өңделуі (орташа мәндері мен стандарттық ауытқуларының есептелуі) және де т.б. сондай алынған нәтижелердің және жасалған тұжырымдардың нанымдылығын сипаттайтын мәліметтер көрсетілмеген. Мұның бәрі қосылып диссертациялардың шынайылық ұстанымына сәйкестігіне күмән келтіреді.

5. Ресми рецензенттер мен уақытша кеңес мүшелерінің жұмысын талдау. Диссертациялардың рецензенттері химия және химиялық технологияның сәйкесті салаларында Қазақстан, Ресей және Еуропаның ғылыми орталықтары мен университеттерінде қызмет ететін алдыңғы қатардағы ғалымдар болды. Олар өз рецензияларында зерттеу тақырыптарының өзектілігін және мемлекеттік бағдарламалармен байланыстығын, алынған нәтижелердің «Ғылыми дәрежелер мен ғылыми қызметкерлердің мамандыққа сәйкестік паспорттарын тағайындау ережелеріне» сәйкестігін, алынған нәтижелер мен жасалған тұжырымдардың негізделгендігі мен шынайылығын, жаңалық дәрежесін, алынған нәтижелердің ішкі бірлігі мен сәйкесінше өзекті мәселені, теориялық және қолданбалы мәселелерді шешуге бағытталғандығын көрсетіп, диссертациялық жұмыстарға егжей-тегжейлі талдау жасады. Сонымен бірге олар қорғауға шығарылған қағидаттардың дәлелденгендігін, жаңалығын, тривиалдығын және қолданылу мүмкіндігін бағалады.

Шолу барысында ізденушілердің жарияланымдарына көп көңіл бөлінді: рецензенттер сілтемеленетін журналдарда мақалалардың болуын, сондай-ақ олардың нәтижелерінің халықаралық ғылыми конференцияларда баяндалуын ерекше атап өтті.

Ресми рецензенттердің жұмысына келесі ескертулер бар:

1) Қорғауға ұсынылған диссертация қағидаттарын бағалау көп жағдайда дұрыс жүргізілмеген. Қорғауға ұсынылған көптеген қағидаттар дұрыс тұжырымдалмағанына және тексерілмегеніне қарамастан, ресми рецензенттер олар бойынша оң пікірлер берді, бұл рецензиялау сапасының төмендігінің жанама растауы болып табылады.

2) Кейбір шолуларда диссертацияларда өрескел қателіктер болғанына қарамастан ғылыми мазмұны бойынша ескертулер болған жоқ.

3) Елеулі ескертулердің болуына және диссертацияны пысықтауға немесе қайта қорғауға жіберу мүмкіндігіне қарамастан, рецензенттер философия докторы дәрежесін беруді ұсынды.

Диссертациялық кеңес жұмыс барысында мемлекеттік тілде дайындалған диссертациялар үшін күшті және тәуелсіз рецензенттерді табу қиындығы болды. Мұндай жағдайларда тек жоғары дәрежеде мемлекеттік тілді білетін мамандар ғана сапалы рецензия жасай алады. Бұл мақсатта шетелден рецензенттер шақыру әрқашанда мүмкін емес. Мәселені шешу үшін диссертацияларды ағылшын тілінде қорғау және сәйкес саладан әлемдегі алдыңғы қатардағы эксперттерді шақыру ұсынылады.

Ғылымның тиісті салаларындағы сарапшылардың кеңестің уақытша мүшелері ретінде қорғауға қатысуы, тұтастай алғанда, диссертацияларды талқылау сапасын арттыруға мүмкіндік берді, өйткені Кеңес мүшелерінің басым үлесі диссертацияны сапалы бағалай алды. Кеңес мүшелерінің (оның ішінде уақытша мүшелерінің) жұмысына негізгі ескерту диссертацияларды талқылау қорытындылары бойынша дауыс беру кезінде Ереженің талаптарын сақтамау болып табылады. Дауыс беру кезінде талқылау барысында алынбаған елеулі ескертулердің болуына қарамастан, диссертацияларды пысықтауға жіберу үшін дауыс берілмеді. Т. М. Бекбасовтың жұмысы бойынша дауыс беру кезінде диссертацияның барлық 10 мүшесі мен рецензенттері қажетті дәрежені беру үшін дауыс берді; Бахадур А. М. мен Мырзахметов Б. А. диссертациялары бойынша дауыс берушілердің қажетті дәрежені беру үшін және жұмысты пысықтауға жіберу үшін арақатынасы 9/1 құрады; Л. А. Мусапированың жұмысы бойынша - 8/2 және Д. С. Қазыбаеваның жұмысы бойынша - 8/1 (кеңес мүшесі профессор Хуторянский В.В. докторанттың ғылыми кеңесшісі ретінде дауыс беруге қатысқан жоқ). Тек бір жағдайда ғана - У. М. Есимканованың диссертациясын қорғаған кезде дәреже беру / диссертацияны пысықтауға жіберу қатынасы 6/4 құрады. Бұл жұмыс бойынша қайта дауыс беру кезінде кеңестің барлық 10 мүшесі мен рецензенттері диссертацияны пысықтауға жіберуге дауыс берді. У. М. Есимканованың пысықталған диссертациясын қарағаннан кейін оған PhD академиялық дәрежесін беру үшін 10 адам дауыс берді. Диссертацияларды талқылау және олар бойынша дауыс беру нәтижелері кеңес мүшелері мен рецензенттердің көпшілігі диссертациялық кеңес туралы Ереже талап еткендей, түзетілуі жұмыстың мәнін өзгертпейтін елеусіз

ескертулер болған кезде диссертацияны пысықтауға жіберу үшін дауыс беруден әлі де бас тартатынын көрсетеді. Бұл ретте барлық уақытша мүшелер мен рецензенттерге дауыс беру туралы Ереженің талаптары жазбаша да, ауызша да түсіндірілгендігін атап өту керек.

6. Ғылыми кадрлар дайындау жүйесінің жұмысын жетілдіру үшін жасалған ұсыныстар.

1) Тиісті салалардағы әлемнің үздік сарапшыларын ресми рецензенттер ретінде тарту үшін барлық диссертациялардың ағылшын тіліне кәсіби аудармасын ұйымдастыру немесе жаратылыстану және техникалық ғылымдар бойынша барлық қорғауларды тек ағылшын тілінде жүргізу, бұл халықаралық деңгейде шығарылатын философия докторларын қорғау сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік береді;

2) Диссертациялық Кеңес жұмысының бір бөлігін автоматтандыру үшін электрондық жүйені әзірлеу және енгізу (журналдарда мақалаларды рецензиялаудың және онлайн-жүйесінің үлгісі бойынша). Мұндай жүйе кеңес жұмысының тиімділігін арттырып қана қоймай, талдамалық деректерді жинауды жеңілдетеді;

3) Докторанттар жарияланымдарының диссертацияларды қорғауға ұсыну алдында дәрежелер беру қағидаларының талаптарына сәйкестігін тексеруді енгізу. Бұл тексеру құжаттарды диссертациялық кеңеске жібермес бұрын жүргізілуі керек, себебі диссертациялық кеңестің диссертациялардың қорғалуына дейін оларды қабылдамау құзыреттігі жоқ;

4) Ізденуші бірінші автор болып тұратын халықаралық журналдарда ең азы бір мақаласы болсын деген талап енгізу.

5) Қорғау сапасын қамтамасыз ету үшін және ресурстарды тиімді пайдалану үшін Кеңес 6 мүшеден (3 тұрақты мүше, 1 уақытша мүше және 2 рецензент) немесе 4 мүшеден (2 тұрақты мүше және 2 рецензент) тұруы қажет. Қазіргі жағдайда уақытша мүшелер мен рецензенттерді іздеу көп уақыт пен күш-жігерді талап етеді, ал қорғау кезінде олардың барлығының сөз сойлеп, сұрақ қоюға уақыт жете бермейді. Сонымен қатар күшті уақытша мүшелер мен рецензенттердің жеткілікті санын табу өте қиын. Ал шетелдің жетекші оқу ұйымдарында қорғауға тек 3-4 комиссия мүшесі ғана катысады.

6) Докторанттардың диссертациялық жұмыстарын талқылау үшін кафедралардың ғылыми семинарларының жауапкершілігін күшейту қажет.

7) Қорғау кезінде диссертацияның ғана емес, сондай-ақ ізденушінің өзінің келесі қабілеттерін бағалау қажет:

1. зерттеу саласын жүйелі түсінуін, осы салада қолданылатын зерттеу дағдылары мен әдістерді меңгергенін көрсетуін;

2. маңызды зерттеу процесін ғылыми көзқараспен түсінуге, жобалауға, енгізуге және бейімдеуге қабілетін көрсетуін;

3. ғылыми саланың шекараларын өзінің ұлттық немесе халықаралық деңгейде жариялауға лайық түбегейлі зерттеулерімен кеңейтуге үлес қосуын;

4. жаңа және күрделі идеяларды сыни талдауын, бағалауын және синтездеуін;

5. өз білімі мен жетістіктерін әріптестеріне, ғылыми қоғамдастыққа және қалың жұртшылыққа жеткізе алуын;

6. қоғамның білімге негізделген технологиялық, әлеуметтік немесе мәдени дамуының академиялық немесе кәсіби контекстінде ілгерілеуіне жәрдемдесуін.

7. Философия докторы (PhD), бейіні бойынша доктор дәрежесін алуға арналған диссертациялардың кадрларды даярлау бағыты бөлінісіндегі саны:

	6D060600 – Химия	6D072000 – Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы	6D072000 – Органикалық заттардың химиялық технологиясы
қорғауға қабылданған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының)	1(1)	3	2
қараудан алынып тасталған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының)	-	-	-
рецензенттердің теріс пікірін алған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының)	-	-	-
қорғау нәтижелері бойынша теріс шешім алған диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының)	-	-	-
пысықтауға жіберілген диссертациялар (оның ішінде басқа ЖОО докторанттарының)	-	1	-
қайта қорғауға жіберілген диссертациялар (оның	-	-	-

